

Psychologische roman

Ontijd: familieroman over voltooid leven

door Judith de Graaf (2023)

Maassluis: Uitgeverij de Brouwerij, 251 p.

recensent Karel Soudijn

Een roman is een gedachte-experiment waarin mogelijke consequenties van een uitgangspositie of stellingname worden bekeken. Eigenlijk is het vreemd dat in de psychologieopleiding geen aandacht wordt geschonken aan de uitvoering van zo'n experiment. Ouderen onder ons hebben wellicht nog docenten gehad die riepen dat je vooral het werk van Marcel Proust of Dostojevski moet lezen, maar ze waagden zich niet aan adviezen over hoe je een roman kunt schrijven.

We leren in onze opleiding mensen kennen in hun rol van proefpersoon, maar dan zijn zij slechts heel even uit een populatie getrokken en mogen wij er een kleine bewerking op uitvoeren. Tijdens een praktijkstage ontmoeten we cliënten, en dat zijn personen die de kans moeten krijgen soms iets terug te zeggen. Liefst niet te vaak. Pas als we mensen zien als romanfiguren, merken we dat zij deel uitmaken van netwerken waarin veel gebeurt binnen vaste patronen.

Judith de Graaf is psychotherapeut en publiceerde eerder al verhalen. In het dankwoord van haar debuutroman *Ontijd* geeft ze aan wat zij buiten de universiteit leerde. In een roman, zo begreep ze, moet je dingen uit de hand laten lopen, maar je moet ook letten op innerlijke logica. Een scheutje psychoanalyse schijnt ook te helpen.

Deze roman kent een duidelijk startpunt. Een al wat oudere beeldend kunstenaar heeft een hersenbloeding gehad, waardoor hij nauwelijks meer in de stijl kan werken waarin hij zich had bekwaamd. Het lukt niet zomaar even de werkwijze te veranderen. Voor de alleenwonende kunstenaar, twee keer geschei-

den, is het leven zinloos. Hij wil er op korte termijn een eind aan maken. Dit meldt hij aan zijn drie kinderen. Zelfmoord wil hij het niet noemen, want dat woord past beter bij de dood van zijn moeder. De kunstenaar heeft maatregelen getroffen om tot euthanasie over te gaan. Op een vastgesteld tijdstip.

In twintig hoofdstukken van ongelijke lengte legt De Graaf telkens het accent op het gedrag en de gevoelens van een van de betrokkenen. Vanuit hun perspectief bezien verloopt de tijd. Vaak keren we terug naar de kunstenaar, maar twee van zijn drie kinderen krijgen ook volop aandacht: een dochter die in verwachting is van haar tweede kind, en een zoon die als homoseksueel uit de kast komt. De diverse familieleden en hun relaties lijken extreme types, maar De Graaf schetst fraai hoe door de tijd heen posities duidelijk kunnen veranderen, terwijl de structuur van een netwerk stabiel blijft.

Slaagt de roman als gedachtenexperiment? Het bedachte netwerk is te complex om aan alle relaties en knooppunten evenveel aandacht te kunnen besteden. Maar er zit een mooie spanning in het verhaal. Enerzijds gooit de hoofdpersoon (de kunstenaar) met zijn voorgenomen dood het leven van anderen flink overhoop. Anderzijds blijven de betrokkenen zich ontwikkelen op een wijze die hen toch iets vrijer ten opzichte van elkaar doet staan. Het experiment laat lezers nadenken over slijtage van patronen over de tijd.

Dr. Karel Soudijn is verbonden aan Tilburg University.
E-mail: k.a.soudijn@tilburguniversity.edu.

Gruwen van onverschilligheid

Babybullshit – en hoe het echt zit

door Joanneke Bastiaansen (2023)

Amsterdam: Uitgeverij Boekery, 288 p.

recensent **Eline de Boer**

Als zwangere vrouw krijg je een boel vragen en adviezen naar je buik geslingerd.' Zo begint Joanneke Bastiaansen, onderzoeker en columnist, met een treffende woordgrap haar boek over de *babybullshit* die ze hoorde tijdens haar eigen zwangerschap. Wat begon met een column voor *Ouders van Nu*, groeide uit tot dit boek, waarin ze op een ludieke en nuchtere manier 'vanuit haar eigen perspectief en onzekerheid' beweringen over de zwangerschap, bevalling en vroege kindertijd bespreekt. Haar doel: feiten van fabels onderscheiden. Gedurende het hele boek ontsluit ze kritisch en toegankelijk tal van wetenschappelijke onderzoeken. In ieder hoofdstuk staat één bewering centraal: van de invloed van kunstvoeding op slaap, angsten van baby's voor gras, koolbladeren tegen gezwollen borsten tot het wel of niet geven van een waterpokkenparty en dolfijnen die weten wanneer een vrouw zwanger is. Er komt van alles aan bod. Joanneke onderzocht dan ook juist die beweringen die haar te vreemd in de oren klonken.

Bastiaansen leidt iedere bewering in met een persoonlijke anekdote waarin ze de oorsprong van de bewering toelicht. Vaak gaat het om goedbedoeld, maar nauwelijks onderbouwd advies van de buurvrouw, een familielid of vriendin. Ook haar kindje IJsbrand en haar man worden veelvuldig aangehaald, waardoor je na het lezen van het boek het idee hebt dat je 'haar mannen' echt hebt leren kennen. Na de inleiding volgt de onderzoeksvraag. Die voorziet ze van drie antwoordopties (hypotheses) die de lezer aanmoedigen zelf na te denken over het antwoord. Vervolgens probeert ze de onderzoeksvraag te beantwoorden door een breed

scala aan onderzoeken aan te halen. Dit doet ze met een kritische en wetenschappelijke blik. Ze heeft het over meetinstrumenten, interventie- en controlegroepen, selectie en werving van proefpersonen en talloze individuele verschillen: 'Het ene lijf is het andere niet.'

Ieder hoofdstuk sluit ze af met een conclusie die zelden een eenduidig antwoord bevat. Dat past bij de wetenschapper Bastiaansen die 'gruwt van stelligheid'. Ook over haar eigen woorden is ze genuanceerd. Haar boek is tenslotte ook maar een versimpelde weergave van het volledige wetenschappelijke verhaal en vormt bovendien een tussenstand.'

Babybullshit – en hoe het echt zit is een persoonlijke bundel van wetenschappelijke artikelen voor (toekomstige) ouders die geïnteresseerd zijn in alles wat je maar te horen kunt krijgen over de zwangerschap en de eerste jaren. Met helder taalgebruik, grappige anekdotes en kritisch commentaar duidt Bastiaansen feiten en fabels. Over de relevantie van sommige beweringen kunnen de meningen verschillen, maar informatieoverdracht is niet haar doel. Ze schrijft het boek om de *bullshitdetector* van toekomstige ouders aan te scherpen, zodat ze niet klakkeloos de adviezen van de 'vrouw-van-de-broer-van-de-buurvrouw' en sociale media overnemen. Bovenal hoopt ze de lezer te vermaken. Want: 'De zwangerschap en babytijd vormen samen een wonderlijke periode waaraan veel te ontdekken valt. En dat, lieve mensen, is een feit.'

Eline de Boer is promovenda bij het Baby & Child Research Center van de Radboud Universiteit Nijmegen. E-mail: eline.deboer@donders.ru.nl.

